

Lausunto

12.02.2021

Asia: VN/10164/2019

Lausuntopyyntö vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän ehdotuksesta hallituksen esitysluonnokseksi lastensuojelun vaativaa sijaishuoltoa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Esitetään lisättäväksi uusi 2 momentti pykälään 4 a § Lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin. Selkiyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten rajanvetoa? Jos ei, miten säännöstä tulisi muuttaa?

Selkeyttää kyllä, lisäksi käytännöntyöhön on apua erilaisista selvityksistä ja laatusuosituksista missä avataan asiaa enemmän.

2. Esitetään säädettäväksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus 35 lasta/sosiaalityöntekijä (13 b §). Mitä vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Asiakasmäärä ei aina määrittele kuinka työllistetty sosiaalityöntekijä on. Lastensuojeluongelmat ovat hyvin erilaiset eri kaupungeissa, kunnissa, kuntayhtymissä tai maakunnissa. Pienissä kunnissa tehdään yhdennettyä lastensuojelua tai sosiaalityötä ja usein sosiaalityöntekijöillä on muitakin vastuualueita esim. virka-ajan päivystystä. Yhdennetty lastensuojelu vaatii hyvin laajaa osaamista ja tietämystä, ja sen takia asiakasmäärä ei kerro koko totuutta.

Lastensuojelun laatusuositus vuodelta 2014 toteaa, että lastensuojelun välittömiin prosessinhoidollisiin tehtäviin tulisi varata keskimäärin 6 h/kk/lapsi ja aktiivisessa työskentelyvaiheessa asiakkaan henkilökohtaiseen tapaamiseen vähintään 2h/kk/lapsi, eli yhteensä 8h/kk/lapsi. Tämän mukaan lastensuojelun sosiaalityöntekijällä voisi teoreettisesti olla noin 26-27 asiakasta. Aikasuunnitelma ei tällöin vielä ota huomioon välillisiä ja muita sosiaalityöhön olennaisesti liittyviä tehtäviä, eli todellisuudessa asiakasmäärä pitäisi olla on 20 asiakasta. Omien asiakkaiden lisäksi lastensuojelun sosiaalityöntekijät toimivat usein työpareina toisilleen, joka lisää sosiaalityöntekijöiden työmäärää ja nämä asiakkaat eivät näy missään asiakasmäärissä tai tilastoissa. Sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoituksen säätäminen 35 lasta/sosiaalityöntekijä on askel oikeaan suuntaan mutta edelleen jäädään pitkälle ihanteellisesta tilanteesta.

Asiakasmitoitus aiheuttaa huolta siitä, mistä saadaan tarvittavat työntekijät, kun sosiaalityöntekijöiden rekrytoinnissa on jo nyt ongelmia. Toivottavasti tämä ei johda siihen, että sosiaalityöntekijöiden koulutusvaatimusta madalletaan tai että lapsille ei tarjota lastensuojelun palveluja sen takia että lastensuojelun työntekijöiden asiakasmäärät ei voi ylittyä. Laissa pitäisi varmaan myös säätää mihin asiakasmäärän ylittäminen johtaisi ja kuinka monta asiakasta sosiaalityöntekijällä voi olla sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa. Asiakasmäärän lisäksi pitäisi kiinnittää huomiota sosiaalityöntekijöiden suureen vaihtuvuuteen, sijaisten puutteeseen, työn organisointiin ja johtamiseen.

3 a. Vastaavatko 15 §:n täsmennykset tätä tavoitetta?

Kyllä

3 b. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Hyvä, että asia kirjataan lakiin mutta huolta on siitä, että toteutuuko tämä todellisuudessa. Monet sosiaali- ja terveystyöpalvelut kuten esimerkiksi lasten- ja nuorisopsykiatrian palvelut ovat alimitoitettuja ja työntekijöitä tarvitaan enemmän. Pulmana on myös toimimaton yhteistyö erityisesti lastensuojelun ja psykiatrian välillä. Hyvä, että tulevaisuudessa asiakkaat ja lastensuojelun työntekijät voivat vedota lakiin palvelun tai arvion järjestämiseksi mutta miten se auttaa, jos tekijöitä tai palvelua ei ole satavana.

4. Ehdotuksessa esitetään säädettävän lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulosta voimassa olevan lastensuojeluasian vireille tulon sijaan. Tavoitteena on, että tämä vahvistaisi sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnin ensisijaisuutta. Onko ehdotettu sääntely tarkoituksenmukainen asetetun tavoitteen kannalta?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 4

Toivottavasti lakimuutos johtaa siihen, että perheet uskaltavat itse hakea apua sosiaalihuollosta.

5. Ehdotuksessa esitetään lastensuojelun asiakkuuden päättymisestä säätämistä. Mitä käytännön vaikutuksia tällä sääntelyllä olisi?

Hyvä, asia. Tämä lakimuutos selkeyttää lapselle ja perheelle perusteet miksi lastensuojelun asiakkuutta ei enää tarvita ja lopettamiseen saadaan päivämäärä ja asia saadaan tällä tavalla annettua kirjallisesti tiedoksi. Tällä hetkellä tällaista päätöspohjaa ei löydy kuntien asiakastietojärjestelmässä. Olisiko tämä ratkaisu eikä valituskelpoinen päätös?

6 a. Arvioitteko ehdotetun säädöksen johtavan käytännössä avohuollon palvelujen kehittämiseen?

Kyllä pääosin

6 b. Miten arvioitte tämän tavoitteen toteutuvan ehdotetun säännöksen avulla?

Perheille tarjotuissa palveluissa löytyy isoja eroja kunnasta/kaupungista/maakunnan johtuen. Kehittämistyöhön pitäisi löytyä aikaa ja rahaa ja sitä pitäisi organisoida maakunnissa moniammatillisesti. Tällä tavalla varmistettaisiin, että lapset saavat tasapuolista palvelua huolimatta siitä, missä asuu.

7. Sijaishuoltopaikan valintaa koskevaa sääntelyä ehdotetaan täsmennettävän. Sijaishuoltopaikan valinnassa tulisi aina arvioida yksilöllisesti lapsen etu, lapsen tarpeita vastaava kuntoutuksellinen osaaminen ja lapsen varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja muun opetuksen sekä siihen tarvittavan tuen varmistaminen. Millaisia vaikutuksia näette ehdotetulla sääntelyllä olevan sijaishuoltopaikan valintaan ja sitä koskevaan päätöksentekoon? Onko pykälän sääntely asetettujen tavoitteiden näkökulmasta riittävä?

Lakimuutos on hyvä mutta valitettavasti laadukkaat sijaishuoltopaikat ovat yleensä täynnä, ja sen takia sosiaalityöntekijä ”joutuu” valitsemaan sijaishuoltopaikka missä on tilaa. Tämä ei tule muuttumaan lakimuutoksesta huolimatta vaan jollakin tavalla pitäisi saada enemmän laatua sijaishuoltopaikkoihin. Valvontaa täytyy vahvistaa ja keskittää, valvontaa tekeville toimijoille pitäisi antaa työkaluja puuttua siihen, kun laitokset mainostavat moniammatillista osaamista, jota ei kuitenkaan löydy.

8. Lapsen sivistyksellisten oikeuksien toteutumisen tukemista ehdotetaan vahvistettavan erityisesti sijaishuollon aikana (49 a §, 50 §, 52 a §, 57 § ja 60 d §). Miten ehdotettu sääntely vastaa lapsen sijaishuollon aikaiseen tuen tarpeeseen perusopetuksen ja toisen asteen tutkinnon suorittamisessa?

Vahvistus hyvä. Lastensuojelulaitokset tarjoavat kyllä aina mahdollisuuden koulunkäyntiin (koulupaikka, erityisopetusta jne.) mutta usein nuorelta puuttuu motivaatio käydä koulua. Hyvin vähän työkaluja löytyy saamaan lapsia kouluun sekä avo- että sijaishuollossa, jos lapsi kieltäytyy käymästä koulua.

9 a. Onko 49 a §:n sääntely vaativasta sijaishuollosta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

Kyllä pääosin

9 b. Mitä käytännön vaikutuksia ehdotuksella olisi?

kyllä, lakimuutos on tarpeellinen ja hyvä mutta miten huolehditaan, että laadukkaita vaativan sijaishuollon laitospaikkoja löytyy ja miten niihin saadaan rekrytoitua sopivaa ja koulututtua henkilökuntaa. Ohjaajatyö vaativan sijaishuollon laitoksissa on erityisen vaativaa, kuormittavaa ja mahdollisesti myös vaarallista työtä. Etenkin vaativaan sijaishuoltoon sijoitettujen lasten ja nuorten oireilu voi olla hyvin voimakasta ja vaikeahoitoista. Miten muutos vaikuttaa sijaishuollon kustannuksiin?

10. Selkeyttääkö ehdotettu muotoilu erityisen huolenpidon jakson hoidollista ja kuntouttavaa sisältöä?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 10

-

11 a. Vastaako ehdotettu muotoilu näihin tavoitteisiin?

Kyllä pääosin

11 b. Millaisia vaikutuksia erityisen huolenpidon jakson pidentämisellä olisi?

Muutos hyvä koska kuntoutus kestää yleensä kauemmin kuin 30 vrk. Pitempi päätös rauhoittaa tilannetta ja mahdollistaa kuntoutumista. Huolena on miten EHO-paikat riittävät, kun EHO-paikat ovat jo nyt täynnä ja jonotusaika EHO-jaksoille ovat jo nyt pitkät. Asiakkaiden vaihtuvuus osastoilla

hidastuu, kun jaksot ovat pitempiä. Lakimuutoksen myötä tarvitaan lisää EHO-paikkoja, henkilökuntaa ja henkilökunnan osaamista. Millaiset vaikutukset näillä muutoksilla on kustannuksiin?

12. Erityisen huolenpidon jakson päätöksenteko: Millaisia vaikutuksia olisi nykyisen päätöksentekorakenteen (30 + 60 vrk) muuttamisella siihen, että jatkossa yksi päätös mahdollistaisi enimmillään 90 vuorokauden erityisen huolenpidon jakson ja sen jälkeen tarvittaessa enimmillään toisen 90 vuorokauden jakson?

EHO-jaksoa edeltää yleensä pitempiaikainen jakso, jolloin lapsella on mennyt huonosti. Kuntoutus vaatii yleensä kauemmin kuin 30 vrk. Pitempi päätös rauhoittaa tilannetta ja mahdollistaa kuntoutumisen.

13. Onko ehdotettu erityisen huolenpidon asumisyksiköiden henkilöstöresurssi (59 a §) riittävä?

Kyllä

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 13

Henkilöstöresurssi on varmaan riittävä mutta määrä ei aina korvaa laatua. Mistä löytää koulutettua hyvää henkilökuntaa hyvin haastavaan työhön ja miten saada henkilökunta jaksamaan ja pysymään työssään. Miten lisätty henkilöstöresurssi vaikuttaa kustannuksiin.

14 a. Onko ratkaisu tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

14 b. Mitä vaikutuksia sillä olisi?

Miten henkilöstöresurssit ja paikat riittävät, jo nyt jonot EHO-paikoille ovat pitkät. Tällä hetkellä on hyviä kokemuksia yksityisten toimijoiden EHO-osastoista. Löytyykö jatkossa tarpeeksi paikkoja vastaamaan lasten yksilölliseen etuun, kielelliseen, kulttuuriseen sekä uskonnolliseen taustaan. Miten äidinkielenään ruotisia puhuvia lapsia ja nuoria pystytään auttamaan ja joutuvatko ruotsinkieliset lapset aina EHO-jaksolle pitkän välimatkan päähän omasta kodistaan? Miten tämä vaikuttaa perheen kanssa tehtävään muutostyöhön ja kajoaako se lapsen oikeuteen hänen kehityksensä kannalta tärkeisiin, jatkuviin ja turvallisiin ihmissuhteisiin sijaishuollossa?

15. Miten 11 luvun säännökset rajoituksista toteuttavat sijaishuollossa olevien lasten perus- ja ihmisoikeuksia?

Luvun 11 kaikki tarkennetut säännökset tulevat vaatimaan sen että, sijaishuoltopaikkojen henkilökuntaa koulutetaan. Kuka valvoo sitä, että henkilökuntaa koulutetaan ja että henkilökunnalla on riittävä osaaminen ja että henkilökuntaa on riittävästi (§61c).

Sosiaalityöntekijän täytyy reagoida näihin rajoitustoimenpiteisiin välittömästi, tämä pitäisi myös huomioida, kun päätetään sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoituksista, miten resurssit riittävät. Ennakoitavuuden lisääminen on hyvä kaikissa 11 luvussa oleviin pykäliin.

Vaarana on, että kaikki lisääntyvä kirjallinen työ, on pois lapsen kohtaamisesta, sekä sosiaalityöntekijöiden että laitoksen henkilökunnan osalta miten varmistetaan, että työntekijöillä on riittävästi aikaa henkilökohtaisiin tapaamisiin lapsen kanssa.

63 § Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös

Hyvä, että laitos voi rajoittaa lapsen yhteydenpitoa 7 vuorokaudeksi kun sosiaalityöntekijää ei saada kiinni. Laitokset tulevat tarvitsemaan koulutusta, tarvitaanko koulutusvelvoite, että laitoksen henkilökuntaa varmasti koulututaan.

65 § Aineiden ja esineiden haltuunotto

Hyvä lisäys, tarvitaan koulutusta laitoksen henkilökunnalle.

66 § Henkilöntarkastus

Hyvä lisäys tällä tavalla voidaan turvata lapsen ja muiden lasten turvallisuutta laitoksissa missä hoidetaan erityisen vahvasti oireilevia nuoria. Vahvistetaan kaikkien turvallisuutta ja voidaan ehkäistä lapsen itsensä tai muiden vahingoittamista.

68 § Kiinnipitäminen

Hyvä että kiinnipitoa yritetään välttää ja että sijaishuoltoa, joka jatkuvasti johtaa kiinnipitoon arvioidaan. Kiinnipito on aina traumaattinen kokemus.

69 § Liikkumisvapauden rajoittaminen

Hyvä, että liikkumisvapauden rajoittamista voidaan jatkaa 60 pv, jos siihen on perustellut syyt. Voi helpottaa sitä, ettei nuorta tarvitse siirtää EHO-jaksolle. Joka kerta kun lasta joudutaan siirtää toiseen laitokseen, on lapsen kokonaistilannetta huomioiden huono asia.

69 a § Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen

Hyvä asia että sosiaalityöntekijä ja laitos käy ennakkoon läpi toimintasuunnitelmaa liittyen luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttamiseksi. Uudellamaalla tällaista lomaketta on työstetty.

Ongelmaksi jää edelleen lastensuojelun ja poliisin yhteistyön hankaluus. Yhteistyö pitäisi jollakin tavalla vahvistaa. Lapsen etsiminen ja palauttaminen on erityisen haasteellista tilanteissa missä lapsi on sijoitettu pitkän matkan päähän omasta kotikunnastaan. Laitoksen ja lapsen mahdollisen olinpaikan välillä voi olla satojen kilometrien välimatka. Poliisi lähtee yleensä tulemaan paikan päälle vasta silloin kun lapsesta on selkeä näköhavainto ja tässä välissä lapsi ehtii karata uudestaan koska kukan muu paitsi poliisi saa koskea, ottaa lapsi kiinni. Siinä vaiheessa, kun poliisi saa lapsen kiinni seuraava ongelma on missä kiinniotettu lapsi odottaa, kunnes laitos hakee. Laitoksella voi mennä useita tunteja saapua paikalle, jos välimatka laitoksen ja lapsen olinpaikan välillä on useita satoja kilometrejä tai enemmänkin.

Laitosten, poliisin ja sosiaalityöntekijöiden resurssit eivät riitä luvatta laitoksesta poistuneen lapsen löytymiseksi. Voisiko maakunnissa kehittää ”hakupalvelu” joka toimisi esimerkiksi sosiaali- ja kriisipäivystysten yhteydessä ja työntekijät olisivat virkamiehiä, ja he pystyisivät käyttämään julkista valtaa.

70 § Eristäminen

Hyvä asia. Eristäminen pitäisi aina olla mahdollisimman lyhytaikaista ja tapahtumien kirjaamisen ja jatkuva arvioimisen tärkeys painotetaan laissa.

72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

Hyvä asia, päätökset tehdään lapsen yksilöllisiä tarpeita huomioonottaminen ei automaattisesti koko ryhmää koskevia rajoituksia. Voiko esimerkiksi vierihoito toimia paremmin kuin rajoitus?

17 a. Toteuttaako säännös tätä tavoitetta?

Kyllä pääosin

17 b. Millaisia vaikutuksia ehdotetulla 71 §:ssä säädetyillä erityisillä rajoituksilla näette olevan lapsen päihdehoidon ja -kuntoutuksen toteuttamiseen?

Kyllä, päihteitä käyttävät lapset tarvitsevat erityistä suojelua. Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös on tähän mennessä ollut vaikea tehdä, kun pitäisi yksilöidä henkilöt, joiden yhteydenpitoa rajoitetaan.

Kehon ulkoinen tarkistaminen vaatii henkilökunnan kouluttamista. Pitäikö laitokset, jotka jatkossa tarjoavat päihdehoitoa- ja kuntoutuspalvelua hakea siihen uutta lupaa Aluehallintovirastosta, vai kuka määrittelee ja varmistaa millä laitoksilla tätä oikeutta on ja että päihdelaitoksen henkilökunnalla on riittävä koulutus ja osaaminen tämän pykälän käyttämiseen?

Mahdollistaa paremman hoidon ja kuntoutuksen. Päihdelaitoksilla on paremmat mahdollisuudet huolehtia laitoksen päihteettömyydestä ja päihdekuntoutusta tarvittavan lapsen yhteydenpidon rajoittamista.

18. Miten 69 a §:ssä ehdotetut muutokset mahdollistavat luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttamisen?

Hyvä asia että sosiaalityöntekijä ja laitos käy ennakkoon läpi toimintasuunnitelmaa liittyen luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttamiseksi. Uudellamaalla tällaista lomaketta on työn alla.

Ongelmaksi jää edelleen lastensuojelun ja poliisin yhteistyön hankaluus. Yhteistyö pitäisi jollakin tavalla vahvistaa. Lapsen etsiminen ja palauttaminen on erityisen haasteellista tilanteissa missä lapsi on sijoitettu pitkän matkan päähän omasta kotikunnastaan. Laitoksen ja lapsen mahdollisen olinpaikan välillä voi olla satojen kilometrien välimatka. Poliisi lähtee yleensä tulemaan paikan päälle vasta silloin kun lapsesta on selkeä näköhavainto ja tässä välissä lapsi ehtii karata uudestaan koska kukan muu paitsi poliisi saa koskea, ottaa lapsi kiinni. Siinä vaiheessa, kun poliisi saa lapsen kiinni seuraava ongelma on missä kiinniotettu lapsi odottaa, kunnes laitos hakee. Laitoksella voi mennä useita tunteja saapua paikalle, jos välimatka laitoksen ja lapsen olinpaikan välillä on useita satoja kilometrejä tai enemmänkin.

Laitosten, poliisin ja sosiaalityöntekijöiden resurssit eivät riitä luvatta laitoksesta poistuneen lapsen löytymiseksi. Voisiko maakunnissa kehittää ”hakupalvelu” joka toimisi esimerkiksi sosiaali- ja kriisipäivystysten yhteydessä ja työntekijät voisivat käyttää julkista valtaa.

19. Miten tehokkaasti ehdotettu 73 §:n mukainen säännös toteuttaa eristämisen täytäntöönpanon valvontaa?

Eristämisestä tehtävät ilmoitukset Aluehallintovirastoon on hyvä asia.

20. Miten tehokkaasti ehdotettu 74 §:n säännös kirjaamisvelvoitteesta ja toimittaminen kuukausittain aluehallintovirastoon toteuttaa rajoitustoimenpiteiden valvontaa?

Hyvä että rajoitustoimenpiteistä täytyy ilmoittaa, laitoksen henkilökunta voi myös itse reagoida ja muuttaa toimintatapaansa, kun lakimuutoksen myötä herkemmin huomaavat kuinka paljon rajoitustoimenpiteitä tehdään.

21. Ovatko ehdotetut jälkihuollon sisältöä koskevat täsmennykset riittäviä?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 21

Lakimuutoksesta huolimatta ero täysi-ikäisen nuoren jälkihuoltopalveluiden ja kaikille kuuluvien sosiaalipalveluiden välillä jää epäselväksi. Onko esimerkiksi toimeentulotuki, työllisyyspalvelu jne. jälkihuoltopalvelu vai sosiaalipalvelu, joka kuuluu jokaiselle nuorelle. Tämä on asia mikä olisi tärkeää täydentää kustannusvelvollisuuden kannalta. Jos nuori asu toisessa kunnassa kuin jälkihuollon järjestämis- ja kustannusvastuussa olevassa kunnassa, asuinkunta laskuttaa kaikki sosiaalipalvelut jälkihuollon järjestämisvastuussa olevalta kunnalta.

22. Ehdotetaan säädettäväksi uusi laki valtion lastensuojelulaitoksista ja täsmennettävän valtion lastensuojeluyksiköiden tehtäviä vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroituna palveluna. Valtion lastensuojeluyksiköiden tehtävänä olisi vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroidun palvelun, erityisen huolenpidon sekä lastensuojelun jälkihuollon järjestäminen. Vastaisiko ehdotetun lain 2 § vaativan sijaishuollon tarpeisiin?

Ei pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 22

Palvelun keskittäminen aiheuttaa huolta.

Miten henkilöstöresurssit ja paikat riittävät. Tällä hetkellä on hyviä kokemuksia yksityisten toimijoiden EHO-osastoista. Löytyykö jatkossa tarpeeksi paikkoja vastaamaan lasten yksilölliseen etuun, kielelliseen, kulttuuriseen sekä uskonnolliseen taustaan. Miten äidinkielenään ruotisia puhuvia lapsia ja nuoria pystytään auttamaan ja joutuvatko ruotsinkieliset lapset aina EHO-jaksolle pitkän välimatkan päähän omasta kodistaan? Miten tämä vaikuttaa perheen kanssa tehtävään muutostyöhön ja kajoaako se lapsen oikeuteen hänen kehityksensä kannalta tärkeisiin, jatkuviin ja turvallisiin ihmissuhteisiin sijaishuollossa?

23 a. Pykälä x tai pykälät x-x §:t ovat hyvät ehdotetussa muodossa.

-

23 b. Muutosehdotus pykälään x:

-

23 c. Muutosehdotus pykälän x perusteluihin:

-

Holst Susann
Sipoon kunta, sosiaali- ja terveysosasto, lastensuojelu